

CESTY K ZALOŽENÍ ČASOPISU LIDÉ MĚSTA / URBAN PEOPLE

Osobní vzpomínky k 20. výročí časopisu

Mirjam Moravcová

Fakulta humanitních studií UK Praha

The Roads Leading to the Establishment of the Lidé města/ Urban People Journal. Personal Memories Commemorating the 20th Anniversary of the Journal

Abstract: The Lidé města Journal has successfully concluded its twentieth year of publication; the first ten years were summarised bibliographically at the end of the tenth year (10, 2008, 3), and the second decade at the end of the twentieth year (20, 2018, 3). The twentieth anniversary of the journal inspired its founder and long-term Editor-in-Chief, Mirjam Moravcová, to write down her memories about how this periodical came about, about its institutional background, and about the figures that had a hand in the journal's conception and publication throughout the years.

Keywords: *Lidé města Journal; Czech anthropology; social anthropology*

Realita minulosti a osobní vzpomínky na tuto realitu jsou dva vzdálené body svázané dlouhou nití zapomínání a názorového vyzrávání pamětníka. Jeho vzpomínky jsou poznamenány nejen životní zkušeností a znalostí důsledků jeho jednání, ale i společenskými postoji, které zastává v čase vyprávění. Znalost výsledků prožité minulosti a aktuální nazírání „vypravěče“ zůstávají podprahově přítomny, i když jsou vědomě potlačovány a autokritikou eliminovány. Tak nutno přistupovat i k mému vzpomínání na cestu k založení časopisu *Lidé města / Urban People*, cestu odhodlání, omylů, radostí i kuriozit.

Ve svém ohlédnutí se nemohu opřít o písemné záznamy probíhajících diskuzí o koncepci nově vznikající ediční řady Lidé města, debat o tematickém

zaměření jednotlivých jejích čísel, ani o protokoly z jednání, která vedla k přeměně této řady v časopis Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy s pevně stanovenou obsahovou strukturou a periodicitou. Záznamy dnes již neexistují a ve své době existovaly pouze jako poznámky k přijatým úkolům. Nikdy nebyly archivovány. Jediným vodítkem pro mé zamyšlení jsou publikace *Lidé města* v jejich postupných metamorfózách. S ohledem na autenticitu mého vzpomínání a jeho hlavní cíl, jímž je snaha ukázat přístupy, promýšlení strategií a připomenutí souputníků, kolegů a přátel setkávajících se při tvorbě časopisu, neopírám se o hodnotící analýzu z roku 2008 (Nešpor Moravcová 2008). Mé vzpomínání je tedy limitované. Ukazuje můj pohled na čas hledání, jímž prošel okruh nadšenců z řad etnologů, folkloristů, historiků a filosofů, kteří uznávali specifickou přístupu etnologie a sociokulturní antropologie při studiu problémů minulosti a řešení problémů současnosti.

Prvé číslo časopisu *Lidé města* vyšlo v roce 1999, tehdy z přímého podnětu Zdeňka Pince a Jana Sokola. Stalo se tak cíleně v rámci připravovaného založení Fakulty humanitních studií UK. Kořeny, z nichž časopis vzešel, však sahají k roku 1992.

Za myšlenkou vybudovat další publikační platformu oboru etnologie a sociokulturní antropologie stálo dnes již nepředstavitelné nadšení pro hledání odpovědí na otázky vlivu sociální reality na způsob života a kulturu různě definovaných skupin obyvatelstva měst českých zemí. Ovlivnilo ji však také nezlomné přesvědčení o výpovědní síle etnologie a sociokulturní antropologie při poznávání těchto procesů a jejich zákonitostí a stejně tak přesvědčení o nezadatelném právu badatele volit si nejen témata a vytyčovat problémy, ale i vybírat skupiny, které se mají stát předmětem jeho zkoumání. Rozhodnutí založit tuto publikační řadu vycházelo tedy z pozice, kterou jsem s ohledem na sebe sama nejen prosazovala po celou svou vědeckou kariéru, ale také uskutečňovala, byť jako „vedlejší“ produkt svých pracovních povinností a odborných zájmů.

První sborník *Lidé města* (s anglickým podtitulem *Urban Dwellers*) vznikl ještě na půdě tehdejšího Ústavu pro etnografii a folkloristiku ČSAV – dnešního Etnologického ústavu AV ČR – a vyšel pod hlavičkou této instituce (*Pražané: jiní – druzí – cizí. Lidé města / Urban Dwellers* 1992). Byl věnován životnímu stylu různých sociálních vrstev pražského obyvatelstva v proměnách druhé poloviny 19. a první poloviny 20. století. Za jeho přípravou stála snaha představit výsledky práce oddělení, které se zabývalo městskou společností (v nomenklatuře ústavu bylo označováno za oddělení dělnictva) na mezinárodní konferenci EASA, která se konala v roce 1992 na Právnické

fakultě UK. Výsledky české vědy prezentovala i výstavka knižních publikací, připravená organizátory, jmenovitě Václavem Hubingerem (srov. Hubinger 1993). S naivní představou, že k ocenění badatelských poznatků stačí pouhé napsané slovo, jsem sestavila publikaci a připravila ji jako brožovaný tisk, jehož obálka nedosahovala ani úrovně běžného paperbacku. Sama a z vlastní vůle jsem mezi okázalé reprezentativní publikace dobře fungujících nakladatelství a vydavatelství položila svůj paperback. S velkým očekáváním jsem sledovala ohlas. Výsledek byl logický: nikdo publikaci nevzal ani do ruky. Bylo to dobré ponaučení.

K tomuto prvému sborníku se však váží i vzpomínky na vznik názvu *Lidé města / Urban Dwellers*. Při formulaci české verze názvu jsem byla přesvědčena, že je mou invencí. Pokud bych uvažovala o inspiraci, tedy bych ji vážala k názvu ústředního časopisu českých etnologů *Český lid*. Ředitelka brněnského pracoviště Ústavu pro etnografii a folkloristiku ČSAV Jana Pospíšilová však upozornila na název konference *Leute in der Grossstadt*, kterou toto pracoviště ve stejném roce uspořádalo (hlavními organizátory byli Jana Pospíšilová a Karel Altmann). Nedovedu si dodnes uvědomit (a nedovedla jsem ani v roce 1992), že bych byla tímto názvem ovlivněna. Přesto je nutno tento souběh zmínit.¹ Při překladu názvu do angličtiny jsem zvolila znění „Urban People“. Ladislav Holý, profesor univerzity v St. Andrews, který v té době přijel ze Skotska do Prahy a prováděl zde antropologický výzkum, tento název změnil na „Urban Dwellers“ (= obyvatelé města). Jeho verzi jsem respektovala a přijala s ohledem na anglické mluvčí a pojetí městské společnosti v diskursu britské vědy.

Druhý sborník zaštítila Národopisná společnost československá, jejímž předsedou byl tehdy Josef Kandert. Sborník jsme prezentovali jako výsledek práce Komise orientované na studium města, kterou vedla Miloslava Turková, výkonnou redaktorkou byla Blanka Soukupová (*Lidé z příměstí Prahy. Lidé města / Urban Dwellers* 1993.). Tematicky byl zaměřen na problematiku pražských příměstských obcí, které od druhé poloviny 19. století vytvářely stále se rozšiřující obyvatelské zázemí průmyslové Prahy.

Za proměnou těchto dvou solitérních sborníků v ediční řadu publikací, koncepčně směřovaných k vybraným problémům městské společnosti, však již stál nově vzniklý Institut základů humanitní vzdělanosti Univerzity Karlovy v Praze (dnešní Fakulta humanitních studií UK). Ten se stal jejím garantem,

---

¹ Název *Lidé města* v roce 1994 označil Josef Kandert za příliš obecný. Učinil tak s ohledem na tehdejší koncepci ediční řady; srov. Soukupová 1994: 105.

i když zprvu ve spolupráci s Nadací Ethnos.² Ediční řadu zaštitilo i univerzitní vydavatelství Karolinum.³ Liberální prostředí nově vzniklého Institutu, prostředí vytvořené Zdeňkem Pincem a přijaté všemi jeho pracovníky vytvořilo podmínky pro vydávání této ediční řady. Ač sociokulturní antropologie a etnologie byly pouze jedním z oborů studijního programu Institutu, jeho vedení dalo třem etnoložkám, M. Moravcové, B. Soukupové a M. Turkové, prostor pro ediční činnost. Nezapomenutelné pracovní prostředí vzájemně se respektujících a podporujících spolupracovníků, které jsem zažila při projektování jednotlivých svazků *Lidé města*, jsem přijala jako dar. Již na prvním pracovišti ve Slovanském ústavu ČSAV,⁴ kam jsem nastoupila po vysokoškolských studiích, jsem se přesvědčila, jaký význam a dopad má tolerantní pracoviště a nepřízně prosté vzájemné vztahy na výsledky práce badatelů. I proto mé zdůraznění významu Institutu při vzpomínce na kořeny vzniku časopisu *Lidé města*. I když jsme při vydávání ediční řady orientované na problematiku města šly pevně a odhodlaně za svým cílem, nemusely jsme ani zápasit o její existenci ani vynakládat velké úsilí o její přežití. Stačila vůle a tichá práce.

Založení ediční řady *Lidé města / Urban Dwellers* znamenalo zásadní posun v redakční práci. Znamenalo konstituování redakční rady, která se programově starala o tematické zaměření jednotlivých čísel a rámce jejich promyšlení. S ohledem na základní vymezení odborného cíle, kterým bylo řešit otázky způsobu života a kultury obyvatel města, či přesněji otázky jejich žité každodennosti ve vývoji 19. a 20. století, přijali členství v redakční radě i historici Jan Havránek, Jiří Kořalka, etnoložka Jiřina Svobodová, slavista a folklorista Zdeňk Urban. Spolu s M. Moravcovou, B. Soukupovou a M. Turkovou vytvořili dělný a operativní tým. Tento tým v diskuzích, někdy i vzrušených, zvolil téma pro připravovaný svazek, probral problémy, které by bylo vhodné v rámci tématu řešit, a poté oslovil badatele s prosbou o studii. Pracoval tedy způsobem, jakým jsou

---

² Název nadace: Středisko etnologického výzkumu, Nadace pro výzkum etnických, národnostních a sociálních otázek Ethnos. V čele nadace stála Jiřina Svobodová. Vydávání ediční řady *Lidé města* umožnila finanční podpora, kterou poskytla Grantová agentura ČR. Třetí číslo sborníku vyšlo s názvem *Děti, studenti, pedagogové*. *Lidé města / Urban Dwellers* 3, 1993; redaktorkou byla Mirjam Moravcová, výkonnou redaktorkou Blanka Soukupová.

³ Nedovedu se upamatovat, jakým způsobem se vydavatelství Karolinum podílelo na vydávání ediční řady. Od čtvrtého čísla však je v tiráži uváděno jeho logo i odkaz, že se podílí na vydávání. Zcela určitě však nezajišťovalo tisk. Svazky připravené k tisku jsme odnášely do tiskárny podniku ČKD v Libni a vytištěné odvážely taxíkem do Institutu k expedici.

⁴ Slovanský ústav byl založen v roce 1922, po vzniku Československé akademie věd byl začleněn do její struktury. Zrušen byl v roce 1963.

připravovány tematické monografie. Do jednotlivých svazků byly ovšem zařazovány i recenze a zprávy – šlo o náběh snahy přetvořit ediční řadu v periodikum.

Redakční rady, konané v neformálním prostředí při kávě a chlebičkách, byly z mého pohledu přátelskými schůzkami odborníků vedených touhou po hledání, sdělování nově zjištěných poznatků, lidí očekávajících reakce přítomných a připravených vždy diskutovat. Duchem kritických a nejednou velice vtipných a ostrých postřehů se nesly debaty na našich redakčních radách; alespoň tak jsem si je uchovala ve vzpomínkách. Výsledkem takto pojaté práce pak byla praxe, že tematicky ohraničená čísla garantoval ten, kdo se konkrétně danou problematikou nejvíce zabýval.

V redakční radě se sešli etnologové, historikové a folklorista. Současně se sešli lidé, kteří odlišně přistupovali k vědeckému dialogu a disponovali různými dovednostmi, neocenitelnými při vydávání časopisu. *Jan Havránek* byl vždy sebejistý ve svých soudech, své názory obhajoval důsledně a nekompromisně a přistupoval na názory druhých teprve po logické a dobře vyargumentované diskusi. V redakční radě znamenal „kotvu“ a jistotu. *Jiří Kořalka*, uznávaný specialista na dějiny české společnosti v 19. a počátku 20. století, historik, který se intenzívně zajímal o české emigranty v Německu, do diskusí vstupoval především z této odbornosti. V redakční radě představoval současně „vědeckého diplomata“. Upozorňoval na úskalí některých zamýšlených kroků, připomínal témata, která považoval za časová. Rozvířoval naše stereotypní myšlení. *Zdeněk Urban* vnášel do naší práce „slavistický“ rozměr. Prosazoval nutnost neopouštět vědecký zájem o Balkán a tuto nutnost zdůvodňoval nejen tradicí české vědy, ale i ekonomickými zájmy České republiky. Současně byl dobrým znalcem vědecké ediční činnosti. Vzpomínám na jeho dotaz, v jak velkém nákladu třetí svazek vytiskneme. Odpověděla jsem v pěti stech a myslela si, že jsem skromná. Zasmál se a řekl, že neprodáme ani dvě stě a na mé překvapení pouze suše dodal „asi jsi nikdy neprodávala vědeckou literaturu“. Měl pravdu a jediné číslo, které bylo rozprodáno během dvou měsíců, bylo to, o jehož distribuci se postaral on sám. *Jiřina Svobodová*, etnoložka se širokým tematickým záběrem a jedna ze dvou vynikajících terénních výzkumníků, které jsem poznala, byla mou přítelkyní. Byla nedocenitelnou spolupracovnicí, na níž bylo spolehnouti za každých okolností, která nešířila fámy (účelové ani bavící), nepřisvojovala si myšlenky ani zásluhy jiných, řekla-li, že je něco bílé, tedy to bílé bezpečně bylo. Z těchto principů přistupovala i k práci v redakční radě. Bylo jí dopřáno žít a spolupracovat s námi na velice krátkou dobu, přesto nás svou moudrostí ovlivnila. Přes svou různost jsme byli dělným týmem, týmem přátel.

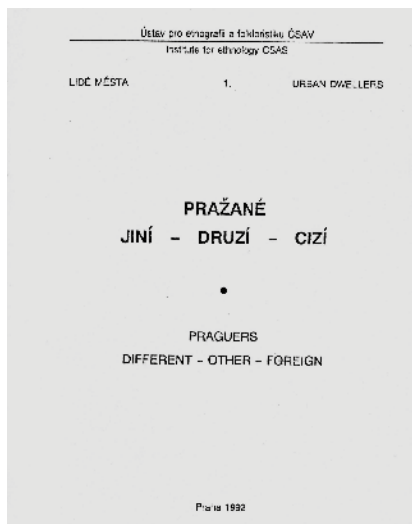
Postupně se měnila i grafická úprava ediční řady. Od čtvrtého svazku přijala obálku navrženou akademickým malířem a grafikem Ivanem Špirkem, tehdy externím členem učitelského sboru Institutu základů vzdělanosti. Pojal ji s téměř prorockou vizí jako kontrast dvou měst: vzkvétajícího velkoměsta New Yorku s dominantou jeho mrakodrapů včetně „Dvojčat“, a rozvalin města starověkého. I když jsem pochopila „poselství“ tohoto kontrastu a jeho nadčasovou platnost, musím přiznat, že mi připadalo v roce 1994 příliš filosofické. S ohledem na prostředí, které bylo především předmětem našeho zájmu, bych dala přednost symbolice vázané k českému a středoevropskému prostoru. S odstupem času však doceňuji myšlenkovou hloubku tohoto obrazu.

Velký podíl na vydávání ediční řady měla výkonná redaktorka Blanka Soukupová. Prováděla jazykové korektury, zajišťovala prepis textů na ofsetový tisk, jednala s odbornou písařkou, kterou zajistil její manžel z řad pracovníků Ekonomického ústavu Akademie věd, dělala korektury přepsaných textů, a pokud si dobře pamatuji, starala se i o distribuci. Já pak docházela do tiskárny v ČKD v Libni, kterou nám obstaral ing. Hruška.⁵ Přípravu některých čísel provázely diskuze mezi Blankou a mnou, vždy k prospěchu věci. Pracovaly jsme „na koleně“, ale s nadšením.

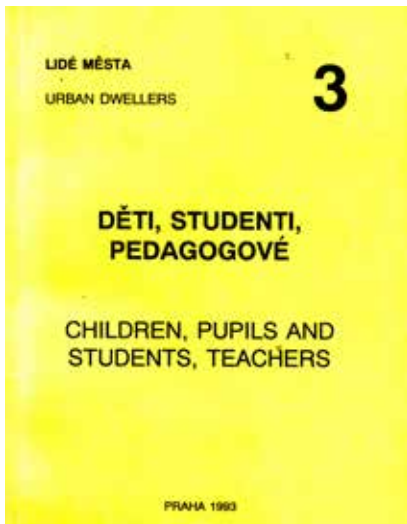
Před vznikem časopisu *Lidé města* bylo na půdě Institutu základů vzdělanosti připraveno deset svazků takto vydávané ediční řady (*Lidé města / Urban Dwellers* 3–13). Které se mi vryly do paměti? Pokud jde o *tematickou náplň*, důležité pro mne byly svazky 7 a 10 (oba 1996), zaměřené na etnické obrazy, které si různé skupiny české společnosti vytvořily o jihoslovanských národech: jednak vlivem osobních kontaktů s jejich příslušníky na území českých zemí a jednak vlivem mediálního zpravodajství. Stejný význam připisují svazku 13 (1998/99) právě pro jeho dominantní orientaci na problematiku česko-balkánských vztahů. Tyto svazky znamenaly nastartování zájmu pracovníků-etnologů IZV o balkánský prostor, zájmu, který se rozvíjí dodnes. Z hlediska problematiky, která se zařadila mezi dlouhodobé výzkumné priority některých učitelů Fakulty humanitních studií a jejich studentů, pak za významné pokládám svazky 11 (1997) a 12 (1998). Řešily problematiku vstupu migrantů na území českých zemí (České republiky, Československa), problémy jejich sebeidentifikace a soužití s lokální českou společností. Těmito otázkami se navíc zabývaly jak z hlediska současnosti, tak historické retrospektivy. Obrátily pozornost zejména k etnické a kulturní identitě migrantů v procesu jejich adaptace.

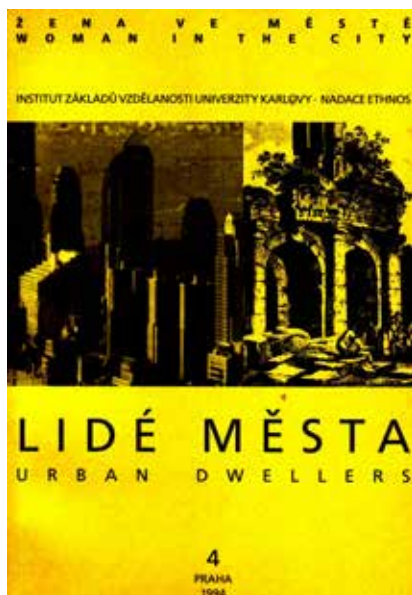
⁵ Manžel naší kolegyně z ÚEF ČSAV, v té době již pracovnice Českého statistického úřadu.

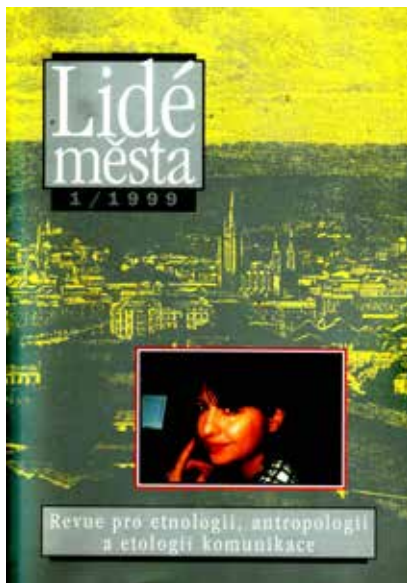
První číslo sborníkové řady Lidé města/Urban Dwellers (1992).

První sborník Lidé města / Urban Dwellers, vydaný Institutem základů vzdělanosti UK (1993).

Obálka sborníku Lidé města / Urban Dwellers v letech 1994-99.

Obálka časopisu Lidé města v letech 1999-2003.

S pietou si připomínám přípravu svazku 4, věnovaného památce Jiřiny Svobodové (1919–1995). Vzpomínky a glosy, které napsalo dvacet jejích vrstevnic, mladších spolupracovnic a žákyň, jsou přesvědčivým výrazem stopy, kterou Jiřina Svobodová zanechala jako svůj odkaz ženám, s nimiž sdílela zájem o etnologii, o každodennost a žitou kulturu různých sociálních a etnických skupin. Charakteristiku sdíleného vztahu k ní vyjádřil Láďa Holý: „Tu paní jsem měl rád.“ Vyslovil ji muž, s nímž se setkala při studiu domorodých kmenů Afriky.

Pokud jde o *společenský kontakt*, ráda vzpomínám na přípravu svazku 8, který byl věnován životnímu jubileu Dagmar Klímové (1926–2012). Při jeho přípravě jsem docházela za Dášou do jejího bytu v domě na rohu Americké a Uruguayské ulice na Vinohradech. Bydlela v posledním patře secesního domu, kde nebyl výtah. Celý její dvoupokojový byt, všechny jeho plochy: podlaha, stoly, židle, komody, poličky, skříně, byly pokryty knihami a papíry. Jak příznačné, mně blízké a z mého pohledu nejen odpustitelné, ale i očekávatelné a stylové u některých badatelek nestorského věku. Při mém příchodu Dáša s velkou bravurou odsunula „náklad“ z jedné židle na dosud volný prostor podlahy. Poté začalo naše jednání. Bylo vždy kouzelné svou bezprostředností, otevřenou vstřícností a poznamenané neobyčejnou vypravěčskou schopností Dáši, tak charakteristickou pro slovesné folkloristy. Na tato jednání jsem se vždy těšila, ač zabrala dlouhé hodiny.

Pokud jde o *omyly* a varovné *memento*, pak se mi do paměti zapsal svazek 13, poslední z ediční řady *Lidé města*. Byl vytištěn dvakrát. V prvním tisku prošly chyby (dnes si vzpomínám pouze na omyl v ISBN, nicméně nešlo pouze o něj). Druhý opravený tisk jsem sama zaplatila – neuvažovala jsem o jiném řešení. Pamatuji si své zděšení, zahanbení a vědomí, že musím nápravu provést na své náklady. Pocit nenapadnutelnosti a radost ze splněného závazku mi finanční ztrátu nahradily. I tento zážitek patří k trvalé vzpomínce na ediční řadu *Lidé města / Urban Dwellers*.

Které svazky mi ještě utkvěly v paměti? Především ty, které byly dedikovány jako dar k životním jubileím: Zdeňkovi Pincovi (sv. 6, 1994), Zdeňkovi Urbanovi (sv. 7, 1996), Dagmar Klímové (sv. 8, 1996), Mirjam Moravcové (sv. 9, 1996) a Jiřímu Kořalkovi (sv. 10, 1997). Byla to dnes již úsměvná snaha vyjádřit dík za spolupráci a vzájemnou podporu? Nevím, ale v té době jsme to považovali za kolegiální samozřejmost.

V roce 1998 mně ředitel Institutu základů vzdělanosti Zdeněk Pinc oznámil, že je nezbytné změnit ediční řadu *Lidé města* do podoby časopisu Institutu. Vyšli jsme tehdy z budovy Ústavu pro jazyk český, kde jsme projednávali společný

pracovní program. A tam na ulici Z. Pinc vyslovil svůj požadavek, který formuloval jako strategickou nutnost. Stáli jsme na rohu Klárova a Letenské ulice a já se dívala upřeně na mohutné smuteční vrby, které v tu dobu ještě zdobily park na Klárově, a přemýšlela, jak diplomaticky odpovědět. Plně jsem si uvědomovala, co obnáší vydávání časopisu. Byl to závazek připravit k tisku minimálně dvě čísla ročně v pravidelných termínech, v každém z nich obsadit všechny rubriky přijaté v koncepci časopisu, vytvořit bázi recenzovaných studií, statí a materiálů, z nichž by se dala operativně sestavit čísla, zajistit příspěvatele do rubriky zprávy a recenze. Stejně tak jsem si uvědomovala, že časopis Institutu by měl mít oborově větší rozsah než dosud vycházející ediční řada. Ta oborově vycházela z etnologie, historie a folkloristiky, i když měla přesahy do dalších humanitních oborů. Pokud respektovala antropologii, tedy vycházela z pojetí britské sociální antropologie. Časopis, který měl reprezentovat Institut, však musel jít za tuto hranici a respektovat obecnou antropologii jako zastřešující obor, v jehož rámci se rozvíjejí různé společenskovední disciplíny. V konkretizaci oborové struktury Institutu základů vzdělanosti roku 1998 to znamenalo zohlednit i filosofii, sociologii, jazykovědu, psychologii, vedle dalších. Debatu o založení časopisu se Zdeňkem Pincem jsem ovšem v tomto konkrétním okamžiku omezila pouze na závazek pravidelného vycházení časopisu. Na tuto otázku Pinc slyšel a ihned reagoval. Ujistil mě, že časopis může po přechodnou dobu fungovat jako neperiodický a vycházet účelově po shromáždění textů, jež by obsadily jeho rubriky. Nebylo o čem dále diskutovat.

Prvé číslo časopisu *Lidé města* s podtitulem *Revue pro etnologii, antropologii a etologii komunikace*⁶ vyšlo v roce 1999. V kontextu mých výchozích úvah se časopis deklaroval jako antropologický ve smyslu obecné antropologie; naše orientace na etnologii a sociokulturní antropologii zůstala ovšem v programu časopisu rozhodující a dominující. Tuto orientaci zaštiťovala i redakční rada, v níž členství přijali: antropologové Věra Halaszová, Josef Kandert, Jana Klášťová, František Vrhel, etnologové Jaroslava Kadeřábková, Mirjam Moravcová, Blanka Soukupová, Miroslava Turková, filosof Zdeněk Pinc, folklorista Lubomír Tyllner, historik Jan Rychlík, jazykovědec Jiří Kraus, bohemista Franz Schindler a výtvarník Aleš Svoboda. Na pozici výkonných redaktorů se postupně vystřídali: Eva Havelková (č. 1–4), Miroslava Turková (č. 5–6 a znovu 8–12) a Jakub Češka (č. 7).

⁶ Při Institutu fungovala v té době laboratoř sledující komunikační schopnosti ptáků, proto tento odkaz v titulu. Téma etologie se ovšem na stránkách časopisu neobjevilo – alespoň za dobu, kdy jsem byla jeho hlavní redaktorkou.

Obálku časopisu navrhl Aleš Svoboda. Na dělené žluto-šedé pozadí s matným zobrazením Prahy v pohledu ze Žižkova umístil dva terče: horní s titulem, dolní s podtitulem časopisu. Prostor mezi nimi ponechal fotografiím, vyměňovaným podle obsahu čísla. Pojetí A. Svobody mi bylo blízké, snad i s ohledem na tradici českých etnologických časopisů druhé poloviny 20. století, tradici, kterou jsem důvěrně znala.

Časopis *Lidé města* se programově deklaroval jako publikační platforma studia etnických, kulturních a sociálních problémů a s nimi svázaných procesů. Ideově se přihlašoval k zásadě rovnocennosti národů, národností, etnických, rodových a občanských společností, a to bez ohledu na jejich civilizační status, kulturu, společenskou, náboženskou či politickou orientaci. Ve společensky angažovaném období přechodu české společnosti od revolučního gründerství počátku devadesátých let ke konsolidované evropské občanské společnosti se deklaroval jako časopis, který se orientuje především na problémy obyvatelstva České republiky a českých menšin v zahraničí (Moravcová 1999). Tuto orientaci jsem považovala z hlediska tehdejšího společenského klimatu v republice za neaktuálnější, v reálné praxi bylo však omezení zájmu na Českou republiku již od prvních čísel překračováno.

Vstupní programové prohlášení zdůraznilo záměr podporovat mezioborová studia jak v deskripci sledovaných jevů a procesů, tak v analýzách a interpretacích jejich podstaty a příčinných souvislostí (Moravcová 1999). V tomto kontextu označilo časopis za publikační platformu etnologů, antropologů, filosofů, historiků, sociologů a sociolingvistů. Současně ovšem vymezilo, že jeho prioritou se stane orientace na studium městské společnosti a vztahů, které město spojovaly s vesnicí. Tato orientace byla v našich tehdejších úvahách zdůvodněna koncentrací obyvatelstva do měst. Odkazovala ke skutečnosti, že město je hybnou silou moderní a postmoderní společnosti, že je prostředím, kde vznikají nové myšlenkové koncepce, rodí se nadnárodní kulturní proudy. Zaměření na město vycházelo ze skutečnosti, že městská společnost je společností vysoce sociálně a kulturně stratifikovanou, v níž se transparentně profilují nejen různé sociální vrstvy a ve vyšším počtu se formují alternativní skupiny, ale také soustřeďují skupiny etnické a zejména skupiny nových migrantů. Právě ony se stávaly předmětem stále intenzivnějšího zájmu českých badatelů. V našich úvahách o zaměření časopisu na problémy města stála tedy společenská potřeba poznat každodennost, kulturu, postoje a myšlení skupin konstruovaných na různých východiscích, skupin zachytitelných právě v dynamice městské společnosti.

Časopis *Lidé města* přijal víceméně pevnou strukturu, která v projektu i realizaci vycházela z mých představ; reagovala ovšem i na aktuální publikační záměry vedení Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy. Tuto závaznou strukturu tvořily oddíly: Úvodní slovo (představení koncepčního záměru čísla), Filosofická zamyšlení, Studie, Dokumenty doby, Materiály, Výzkumy, Zprávy (osobní, z konferencí, z muzeí), Recenze a Bibliografie (stručné anotace publikačních počinů, které shromažďovala, sestavovala a redigovala Kateřina Klápšřtová; na excerpci se význačně podíleli Petr Janeček a Dana Bittnerová). Od českých etnologických časopisů té doby se časopis *Lidé města* i touto strukturou lišil (a nevím, zda i neprovokoval a nešokoval svou nekonformností). Při ohlédnutí za počátky časopisu *Lidé města* po dvaceti letech se musím zastavit u tří, pro etnologické časopisy té doby neobvyklých oddílů.

Oddíl *Filosofická zamyšlení*, zařazený na podnět Jana Sokola a Zdeňka Pince, se stal publikační platformou filosofů Fakulty humanitních studií. Do etnologicky a antropologicky orientovaného časopisu však přinášel významný rozměr. Studie a stati z per filosofů iniciovaly nové pohledy na etnografická fakta. Ovlivňovaly však zejména interpretační rovinu etnologických a antropologických analýz vztahů, ať již sledovaných uvnitř skupin, nebo mezi různě definovanými skupinami.

Oddíl *Dokumenty doby* byl zařazen z mého rozhodnutí. Zveřejňoval především vzpomínky pamětníků, jeho součástí se však staly i písemné dokumenty vzpomínkového charakteru. Tyto texty byly nejen pasportizovány, ale také komentovány; v podstatě se jednalo o miniatury zprostředkující různé roviny života obyvatel města. Zařazení tohoto oddílu a jeho umístění za oddíl studií reagovalo na v té době se v českém vědeckém prostředí prosazující *orální historii* a její uznávání za platnou metodu historického výzkumu. To, proč jsem chtěla tento přístup podpořit, ovlivnila i moje osobní zkušenost. Podprahově zřejmě zapůsobil můj studentský střet se spolužákem v historickém semináři profesora Husy. Budoucí historik oslovil mě, budoucí etnografku, tvrzením: „Co to jste za vědu. Píšete to, co vám nějaký dědek namluví.“ S úsměvem, který měl zakrýt mé rozhořčení, jsem odpověděla: „A vy to, co nějaký dědek napsal“. (Neomluvitelné zjednodušení vyvolané náladou okamžiku.) Dnes orální historie žije – jaké zadostiučinění pro etnologa a antropologa!

Oddíl ne příliš trefně mnou nazvaný *Bibliografie* vycházel z myšlenky rychle stručnými anotacemi informovat o nových článcích a publikacích zahraničních a českých antropologů a etnologů, které pojednávaly o sociokulturní problematice města a o mezietnických vztazích. Byl dobrým a rozsáhlým zpravodajstvím,

kteří nutno posuzovat z hlediska doby, v níž jsme ještě nedisponovali internetem jako běžným a všem přístupným médiem. Dnes by již neměl význam.

Ani jeden ze zmíněných tří oddílů, z hlediska českých vědeckých časopisů nestandardních, nenašel u mých následovníků pochopení (dále srov. Nešpor – Moravcová 2008). Když vedení časopisu z rozhodnutí vydavatele převzal básník Jan Kašpar (výkonný redaktor od roku 2004), vypustil je. Přesto si jich cením.

K převzetí redakce časopisu Janem Kašparem mě váže vzpomínka, která koloristně ukazuje, jak česká společnost je početně malá a lidskými osudy provázaná. Jana Kašpara mi představil Zdeněk Pinc. Po několika zdvořilostních větách jsme si s Kašparem sedli ke kávě a nezávazně se rozhovořili. V kontextu zvyklostí té doby (žen mé generace), a také s ohledem na mou profesní deformaci etnologa, se prvním tématem staly rodinné osudy. A najednou jsem zjistila, že přede mnou sedí zeť mého vysokoškolského učitele etnologa Otakara Nahodila, spoluzakladatele časopisu *Československá etnografie*,⁷ prvního českého periodika, na jehož stránkách vycházely i studie z „obecné“ etnologie, metodologicky blízké sociokulturní antropologii. Kašpar byl příbuzným etnologa, kterého jsem sice považovala za lidsky košatého, který mi však podvokrát, když jsem jej požádala o pomoc, vyšel vstříc – a nemusel. Kontakt, který vyústil v jistou formu nezávazného kamarádství, byl z obou stran navázán. Toto kamarádství dodnes zaštiťuje naše společenská setkávání, i když velice řídká.

Při vzpomínání na založení a prvé roky fungování časopisu *Lidé města* nutno zmínit ještě jednu skutečnost. Časopis *Lidé města* se stal důležitou publikační platformou pro pracovníky fakulty. Publikovali v něm své studie filozofové Jan Sokol, Zdeněk Pinc, Ladislav Benyovszky, Jan Janko, antropologové a etnologové Dana Bittnerová, Blanka Soukupová, Miloslava Turková, sociolog Libor Prudký, vedle dalších. Prostor v něm již v počátcích jeho existence našla také generace mladých badatelů, kteří jsou dnes hybnou silou Fakulty humanitních studií – současní redaktori *Lidí města* Zdeněk R. Nešpor, Hedvika Novotná, proděkanka Jana Jeníčková, Marek Skovajsa, Jana Kružíková, Josef Kružík, Jakub Češka, Arnošt Novák, Jaroslav Novotný, Martin Heřmanský. Své texty v tomto časopise publikovali i ti tehdy začínající antropologové, kteří dnes působí na jiných fakultách Univerzity Karlovy – Marek Jakoubek, Jakub Grygar, na dalších univerzitních a akademických pracovištích – Michaela Šmídová, Tomáš Hirt, nebo na významných místech státní správy, veřejného sektoru

---

⁷ Časopis *Československá etnografie* vycházel v letech 1953–62, čtyři čísla ročně. Vyšlo celkem deset ročníků. Vydavatelem bylo Nakladatelství Československé akademie věd.

a publicistiky – Olga Nešporová, Pavlína Brzáková, Daniela Pěničková. V tomto směru se časopis cíleně stal platformou mladých vědců.

Časopis *Lidé města / Urban People* má za sebou sice krátkou dvacetiletou, nicméně úspěšnou cestu. Mé ohlédnutí má připomenout roky jeho vznikání, roky v nichž mnohé počiny po stránce formální a technologické připomínaly „rukodělnou výrobu“. Ta ovšem byla zaštitěna kvalitní odbornou produkcí a vytvořila platformu pro rozvoj disciplín, instituce i jedinců. Obsah prosadil časopis jako regulérní periodikum, jež má své přispěvovatele a čtenáře.

Mirjam Moravcová je nestorkou české etnologie. Vystudovala národopis a historii na pražské Filosoficko-historické fakultě UK (1955), v letech 1954–63 pracovala ve Slovanském ústavu ČSAV a po jeho zrušení 1964–69 v Ústavu dějin evropských socialistických zemí, 1969–93 v Ústavu pro etnografii a folkloristiku. V devadesátých letech přešla do nově založeného Institutu základů vzdělanosti UK, respektive na dnešní Fakultu humanitních studií, kde působí do současnosti. Badatelsky se věnovala především etnografii a historii oděvu a dělnictvu a jeho sociálnímu prostředí, z těchto a dalších oblastí publikovala množství statí a několik knih. V současnosti se zaměřuje na problematiku migrantů, etnických skupin a národnostních menšin v ČR, na otázky jejich kulturní identity, transnacionálních vazeb a začleňování do občanské společnosti ČR (aktuálně s ohledem na svátečnost). Jejím životnímu jubileu bylo věnováno vydání *Lidé města* 2001, 6.

Kontakt: mirjam.moravcova@fhs.cuni.cz

Literatura

- Bahenský, František. 2000. „Zpráva o struktuře základních etnografických a folkloristických periodik v rozmezí let 1953–1963.“ pp. 553–664 in: *Věda v Československu v letech 1953–1963. Sborník z konference (Praha, 23.–24. listopadu 1999)*. Praha: Výzkumné centrum pro dějiny vědy.
- Hubinger, Václav. 1993. „Jak jsme se integrovali (2. konference EASA, Praha, 28. – 31. srpna 1992).“ *Český lid* 80, 1993, 4: 335–338.
- Moravcová, Mirjam. 1999. [Úvodník]. *Lidé města* 1999, 1: 1–2.
- Nešpor, Zdeněk R. – Moravcová, Mirjam. 2008. „Minulost a současnost časopisu Lidé města / Urban People.“ *Lidé města* 10, 2008, 1: 3–15.
- Soukupová, Blanka. 1994. „Prezentace sborníku Lidé města (4. března 1994, Praha, Institut základů vzdělanosti Univerzity Karlovy).“ *Lidé města / Urban Dwellers* 1994, 5: 105.